Бары дойдулар пролетарийдара, холбоҥуҥ!

САРДАҤА

ССКП ӨЛӨӨННӨӨҐҮ РАЙКОМУН уонна ҮЛЭҺИТТЭР ДЕПУТАТТАРЫН ОРОЙУОННААҐЫ СОВЕТЫН ОРГАНА

Орган Оленекского райкома КПСС и Оленекского районного Совета депутатов трудящихся

Тахсара 11 сыла
№ 27 (1104)
Муус устар
3
күнэ
СЭРЭДЭ
1968 сыл
Сыаната 1 харчы

ССКП КИИН КОМИТЕТЫТТАН, ССРС ВЕРХОВНАЙ СОВЕТЫН ПРЕЗИДИУМУТТАН, ССРС МИНИСТРДЭРИН СОВЕТЫТТАН

Космоһы аан маҥнай баһылааччы, албан аатырбыт космонавт летчик, ССКП чилиэнэ, ССРС Верховнай Советын депутата, Советскай Союз Геройа, полковник **ГАГАРИН Юрий Алексеевич** соһумардык өллө.

Кинини кытта авиационнай катастрофа түмүгэр авиационнай чаас командира, ССКП чилиэнэ, Советскай Союз Геройа **СЕРЕГИН Владимир Сергеевич** өллө.

ССКП Киин Комитета уонна ССРС Верховнай Советын Президиума уонна ССРС Министрдэрин Совета өлбүт табаарыстар кэргэттэригэр уонна аймахтарыгар дириҥ кутурҕаннарын тиэрдэллэр.

ССКП КИИН КОМИТЕТА — ССРС ВЕРХОВНАЙ СОВЕТЫН ПРЕЗИДИУМА — ССРС МИНИСТРДЭРИН СОВЕТА

□ □ □

ССРС КОСМОНАВТ-ЛЕТЧИГА, СОВЕТСКАЙ СОЮЗ ГЕРОЙА, ПОЛКОВНИК Ю.А. ГАГАРИН уонна СОВЕТСКАЙ СОЮЗ ГЕРОЙА, ИНЖЕНЕР-ПОЛКОВНИК В.С. СЕРЕГИН ӨЛҮҮЛЭРИН БЫҺААРАР ПРАВИТЕЛЬСТВЕННАЙ КОМИССИЯТТАН

ССРС космонавт-летчига, полковник Ю. А. Гагарин кулун тутар 27 күнүгэр күнүс инструктор-летчигы—маҥнайгы кылаастаах испытателы В. С. Серегины кытта икки миэстэлээх учебнай-тренировочнай реактивнай самолетунан көтүү техникатын үөрэтэр сыаллаах Москва аттынааҕы аэродромтан уочараттаах көтүүнү оҥорбуттара.

Көтүү зонатыгар учебнай көтүү сорудаҕын толорон баран, бэйэтин аэродромугар төннөн иһэн самолет Владимирскай уобалас Киржачскай оройуонун Новоселово дэриэбинэтин чугаһыгар катастрофаҕа түбэстэ. Катастрофа түмүгэр ССРС космонавт-летчига Ю.А. Гагарин уонна инженер-полковник В.С. Серегин өллүлэр.

Катастрофа биричиинэтэ бөдөҥ авиационнай специалистар кыттыылаах правительственнай комиссиянан миэстэтигэр ырытыллар.

ССКП КК-гар уонна ССРС МИНИСТРДЭРИН СОВЕТЫГАР

ССКП КК уонна ССРС Министрдэрин Совета уурдулар:

1. ССРС космонавт-летчига, Советскай Союз Геройа, полковник Ю.А. Гагарин уонна Советскай Союз Геройа, инженер-полковник В.С. Серегин көмүллүүлэрин тэрийиигэ тт. Кириленко А.П. (председатель), Полянскай Д.С., Устинов Д.Ф., Гришин В.В., Якубовскай И.И., Епишев А.А., Вершинин К.А., Келдыш М.В., Николаев А.Г., Смиртюков М.С. састааптаах правительственнай комиссияны аныырга.

Ю.А. Гагарины уонна В.С. Серегины Кыһыл болуоссакка Кремль истэнэтигэр көмөргө.

Үөрэнээччилэр билиилэрин хаачыстыбатын—саҥа көрдөбүл таһымыгар

Үөрэх дьылын быһаарыылаах чиэппэрэ—үһүс чиэппэр түмүктэннэ. Түмүк хайдаҕый? Мөлтөх. Чиэппэр түмүгүнэн үөрэҕи билии оройуон оскуолаларыгар 73,5 бырыһыан әрэ буолла. Ол иһигэр орто оскуолаҕа—74,6, Дьэлиҥдэ VIII-с кылаастаах оскуолатыгар—65,4, начальнай оскуолаларга: Сухаанаҕа—74,2, Харыйалаахха—81,8, Ээйиккэ—87,8 бырыһыаннарга тэҥнэстэ. Ордук куһаҕана иккис чиэппэри кытта тэҥнээтэххэ үөрэҕи билии оройуон үрдүнэн 1,8 бырыһыанынан таҥнары түспүтэ, бары оскуолаларга үөрэнээччилэр үөрэҕи билиилэрин хаачыстыбата көрдөбүлгэ ырааҕынан эппиэттээбэтэ буолар. Үөрэҕи билии мөлтөҕүн, хаачыстыбата намыһаҕын биричиинэтэ туохханый?

Ол туһунан соторутааҕыта буолан ааспыт учууталлар оройуоннааҕы конференцияларыгар киэҥ кэпсэтии тэнийдэ. Дакылаатчыт орто оскуола завуһа Басова Г.А. уонна конференцияҕа тыл эппит учууталлар үөрэнээччилэр үөрэҕи билиилэрэ мөлтөҕүн, билиилэрин хаачыстыбата намыһаҕын биричиинэлэрин сиһилии ырыттылар итиэннэ олору туоратар суоллары ыйдылар.

Үөрэҕи билии ордук нуучча тылыгар, математикаҕа, физикаҕа намыһах. Быйыл үөрэх оройуоннааҕы отделынан Дьэлиҥдэ VIII-с кылаастаах оскуолатыгар үөрэнээччилэр билиилэрин нуучча тылыгар, математикаҕа бэрэбиэркэлээһин ыытыллыбыт. Онуоха нуучча тылыгар учуутал Абрамов Н.М. үөрэтэр кылаастарын 61 үөрэнээччилэриттэн 55-тэрэ, ол иһигэр быйыл бүтэриэхтээх VIII-с кылаас оҕолоро бука бары, оттон математикаҕа учууталынса Киреева К.Г. үөрэтэр кылаастарын 54 оҕолоруттан 41 оҕо куһаҕан сыанаҕа суруйбуттар. Орто оскуолаҕа математика учуутала Пышманцев Г.М. үөрэтэр кылаастарыгар үөрэҕи билии олус намыһах, 85-оҕоттон 45-тэрэ математикаҕа ситиспэттэр. Бу учуутал үөрэтэр оҕолоруттан сорохторо оннооҕор төгүлүннэһин таблицатын мөлтөхтүк билэллэр. Ити, биллэн турар, бу учууталлар тустаах үлэлэригэр эппиэтинэстэрин мөлтөппүттэриттэн, үөрэтии хаачыстыбата намыһаҕыттан уонна киниэлэргэ методическай көмө ситэтэ суоҕуттан тахсар.

Оскуола бары үлэтигэр учуутал киин фигура. Биһиэхэ уруогу үчүгэйдик биэрэр, үөрэнээччилэр айымныылаахтык үлэлээһиннэрин, айар дьоҕурдарын сайыннарар, үөрэнээччилэр үөрэппит матырыйаалларын чиҥник иҥэринэлэрин ситиһэр учууталлар эмиэ бааллар. Оннук учууталларынан Басова Г.А., Васильева А.Н., Бястинова М.О., Романова М.П., Киселева А.В., Филатова Н.П. буолаллар. Хомойуох иһин, ити учууталлар опыттарын үөрэтии, ону тарҕатыы тэриллэ илик.

Инникитин бастыҥ педагогическай опыты, үөрэтии саҥа ньымаларын уонна көрдөрөн үөрэтиини киэҥник туттуохха, үөрэнээччилэр билэр-көрөр, тус бэйэнэн үлэлии үөрэнэр активностарын сайыннарыыга болҕомтону ууруохха, кылаас таһынааҕы үлэни былаанныахтык ыытыахха, үөрэнээччилэр пионерскай, комсомольскай тэрилтэлэригэр тирэҕирэн, төрөппүттэри, киниэлэр комитеттарын, Советтарын, общественноһы кытта ыксаа сибээстэһэн үөрэтэр-иитэр үлэни тэрийиэххэ. Учууталлар педагогическай маастарыстыбаларын үрдэтиинэн, теоретическай уонна методическай бэлэмнэрин туһунан утумнаахтык дьарыктаныахха.

Учуутал диэн бу үүнэр көлүөнэҕэ коммунизм туталлыытын сиэрин-майгытын ахсаабакка иҥэрэр, киниэлэри коммунизмы туһаҕа, коммунизмҥа олорорго, үлэлиргэ бэлэмниир үрдүк аналлаах киһи. Онон кини барытынан—билиитинэн, өй-санаа, майгы-сигили өттүнэн бастыҥ буолуохтаах. Иитээччи буолар туһугар бастаан бэйэ иитиллиилээх буолуохтааҕын туһунан Карл Маркс этиитин хас биирдии учуутал, иитээччи хаһан да умнуо суохтаах.

Үөрэтэр-иитэр үлэ таһымын өрө көтөҕүүгэ интернаттар улахан оруоллаахтар. Билиҥҥитэ интернаттар ити оруолларын мөлтөхтүк толороллор. Интернаттарга олорор оҕолор үөрэҕи билиилэрэ намыһах, дьиссипилиинэлэрэ да бэрдэ суох. Онон интернаттар иитэр-үөрэтэр үлэлэрин туһунан ыытыллыбыт уонна кини инникитин көнөстөрүгэр эрдэлиҥ ыытыллыбыт уонна кини инникитин көнөстөрүгэр эрдэлиҥ ыытыллыбыт.

Коммунизмы тутуу интернаттарга эрдэлиҥ ыытыллыбыт. Онон интернаттар иитэр-үөрэтэр үлэлэрин туһунан ыытыллыбыт, чуолаан, киниэлэри анал үөрэхтээх дьоннорунан бөҕөргөтүү соруга турар

МАҢНАЙҒЫ УЧУУТАЛБЫТЫН УМНУБАППЫТ

(Ахтыы)

ДЬРДЫГАР тыаһа-ууһа суох үләлии сылдьар киһи дьонугар-сәргәтигәр үтүөтә-өҥөтө ситә сыаналаммакка хаалааччы. Ити ордук дьону иитәр-үөрәтәр үләһиттәргә сыһыаннаах. Биир оннук киһинән, биһигини, орто көлүөнә дьону иитиспит-үөрәтиспит дьоннортон биирдәстәрә, оройуон аан маҥнайҕы учуутала Денис Николаевич Семенов буолар. Маҥнайҕы учууталым туһунан мантан аллараа быстах ахтыыны оҥорорго сананным. Оччотооҕуга, оройуоҥҥа аан маҥнай оскуола аһылларыгар баара-суоҕа 9 саастаах ыам. Онон киниәхә үөрәммит бары аҕа табаарыстарым ахтыылары оҥорон өссө ситәрэн-хоторон биәриәхтәрә, маҥнайҕы народнай учууталбыт Д.Н. Семенов үтүөтүн-өҥөтүн көлүөнәттән-көлүөнәҕә холобур оҥоруохтара диэн әрәнәбин.

* * *

ТҮҮЛЭЭХ булдунан, таба иитиитинән дьарыктанан әрәр көс нәһилиәнньәни кәрийә сылдьан Денис Николаевич Туманнаах Түбәтигәр тутулла турар культбаза киниҥэр оскуоланы аһарга тәрийәр үләни саҕалаабыта. Үөрәх саастаах оҕолору барыларын хабан испиһәк оҥорбута уонна үөрәх суолтатын, наадаҕын быһааран өйдөппүтә. Ити курдук кини 1934 сыллаахха оскуоланы аспыта. Оскуола аһылларыгар көһө сылдьар Совет председателә И. П. Семенов үтүөтә-өҥөтө улахан. Кини олохтоох нәһилиәнньәни бәркә биләр буолан, төрөппүттәр оҕолорун оскуолаҕа үөрәттәрәлләригәр сүбәлээн, бу улахан суолталаах дьыалаҕа нәһилиәнньә активнайдык кыттарын ситиспитә.

ЦТИ дьыл маҥнайҕы кылааска 20-чә оҕо буоламмыт оскуола (билиҥнитә ССКП райкомун дьиәтә) боруогун аан бастаан атыллаан, маҥнайҕы чуорааннар чугдаарар тыастарын үөрүүлээхтик истибиппит. Урут ойуур быыһыгар бытанан көһө сылдьыбыт, нуучча мас дьиәтин хаһан да харахтаабатах оҕолор оскуолабыт ыраахын, оччотооҕуга киәҥин-куоҥун сөҕөрбүт. Учууталбыт Денис Николаевич ааппытын, араспаанньабытын ыйыттаҕына бәйәбит хос ааппытын уонна ийәләрбит-аҕаларбыт хос ааттарын ааттыырбыт. Онуоха учууталбыт: „Хос аатынан ааттаһыы оскуола оҕотугар сөбө суох, әһиги нууччалыы ааккытынан ыҥырсар буолуҥ, оттон улахан дьону үчүгәй аатларынан ыҥырыахтааххыт“ диэн өйдөппүтә.

ОЧЧОТООҔУГА оскуоланы маһынан-уунан хааччыйыы боппуруоһа ордук ыарахана. Онон хас биирдии хаһаайыстыба, кыаҕыттан көрөн 5-10 сыарҕа маһы кәрдән, тиәйән килләрәригәр сорудах тиәрдилләрә. Ити курдук оскуола тохтобула суох үләлиирә.

Оскуола аһыллыбыт маҥнайҕы сылларыгар олох төгүрүк тулаайах, дьаданы ыал оҕолорун әрә интернакка ылаллара. Тастан сылдьан үөрәнәр оҕолору үксүләрин биир ыалга мунньан, әмиә туспа интернат курдук олорон үөрәнәрбит. Маныаха учууталбыт уонна Совет председателә әмиә оҕолору туоһаҕастаппакка аһынан-таҥаһынан кыһалыннарбакка үөрәнәлләрин хааччыйаллара. Биллән турар оччолорго оскуола материальнай базата олох да тиийбәтә. Оннооҕор суруйар харандаас, уруучука, тәтәрәәт, учебниктар, о.д.а. дәҥ баар буолаллара.

Таһаҕас Бүлүү куоратыттан табанан бәдәрәәттәнәр буолан, чүмәчи, кыраһыын быстан хаалара. Ол әрәәри Семенов Д.Н. булугас өйдөөх учуутал әтә. Кини олохтоох нәһилиәнньәнән таба сыатыттан чүмәчи куттаран мустарара, онон оскуоланы хаһан да саптарбатаҕа.

ДЕНИС Николаевич үөрәх-иитии үләтин туһунан балааккалары кәрийә сылдьан төрөппүттәри кытта истиҥник кәпсәтәрә, өрөбүл күннәргә ыраах олорор ыалларга табанан бәйәтә сылдьара. Оттон каникул кәмигәр оҕолор сыныьалаҥнарын сүрдээх көрдөөхтүк, туһалаахтык атааррага кыһанара, үксүгәр оҕолору кытта тәҥнә оонньоһоро. Үөрәнээччиләр чугас әргин чааркаанынан, капкаанынан кырынааһы, сорохтор туһаҕынан курупааскыны бултуулларын тәрийәрә. Үгүһү бултаабыттарга бириәмийәләри туттартыыра, хайгыыра.

Тулаайах уонна төрөппүттәрә ыраах булка сылдьар оҕолору, төһө да олорор хоһо кыараҕаһын үрдүнән бәйәтигәр олордон үөрәтәрә. Биһиги 3-4 буоламмыт әмиә 4-с кылааһы бүтәриәхпитигәр диәри киниәхә олорон үөрәммиппит. Онуоха дьоммутуттан оччо-бачча диэн харчы аҕаан ылан әрәрин өйдөөбөппүн. Дьиәтигәр олус сәмәй, боростуой буолара. Онон кинини син төрөппүт аҕабытыттан итәҕәс санаабат әтибит.

Тыаттан киирәр-тахсар олохтоохтору олус убаастаан, әйәҕәстик көрсөрө. Кәргәнинәән, Марина Семеновалыын олус әйәлээх, дьоҥҥо наһаа сөбүләтәр, амарах, ыраас-чәбәр ыал әтиләр.

УЧУУТАЛБЫТ үөрәх билиитин үрдәтәргә улаханнык кыһаллара. Холобур, киәһә уруок таһыгар үөрәхтәригәр ситиспәт оҕолору мунньан уруок аахтарара, барбыт темаларын хаттаан үөрәтәрә, өйдөтөрө. Ол таһыгар бәйәтә ыкса киәһәәҥнә диәри дьарыктанара. Оччотооҕуга учебник суох буолан үөрәх программатыгар сөп түбәһиннәрән, бәйәтә үөрәтәр предметтәригәр конспект суруйан, быһата учебник оҥорон үөрәтәрә. Итинник кыһамныылаах, дьиҥнээх народнай учууталбиһигини аан маҥнай харахпытын аспыт, үөрәх сырдык суолугар үгүйбут үтүөкән бастакы учууталбытын хаһан да умнубаппыт.

Кини билигин пенсияҕа тахсан олорор. Ааспыт сылга, Денис Николаевич, табаһыттар юбилейнай слеттарыгар бочуоттаах ыалдьытынан кәлә сылдьыбыта. Онно кәлән үөрәппит оҕолоро бәйәләрин оройуоннарыгар араас партийнай, советскай, хаһаайыстыбаннай үләләргә айымньылаахтык үләлии сылдьалларын көрөн улаханнык үөрбүтә. Ыалдьыттаан, истиҥник сәһәргәһән сүргәтә көтөҕүллән, үөрән-көтөн төрөөбүт Бүлүүтүгәр төннүбүтә.

Маҥнайҕы учууталбытыгар уһун үйәни, чәгиәнчәбдик доруобуйаны баҕарабыт!

И. ХРИСТОФОРОВ.

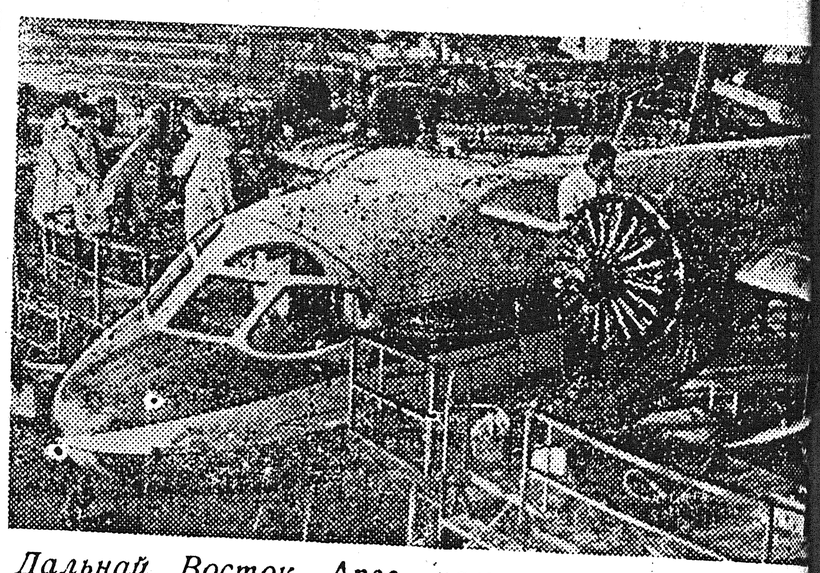

Дальнай Восток Арсеньев куоратын массыына оҥорор „Прогресс“ заводугар „Пчелка“ диэн нарынамчы ааттаах АН-14 самолет оҥоһуллар. „Пчелка“ самолет авиация самай ыарахан соруктарыттан биирдәстәриҥ аналлаах аэродрома суһәһилиәнньәләәх пуункаа салгынынан сибәстәһилләрин быһаарар.

Самолет көтөн тахсар түһәр итиәннә шассилэрын туйгун хаачыстыбалара хонууга, сылгаҕа, инчәҕәй буорга, кумахха, хаарга, быһата, хайа баҕарар сиргә түһәригәр уонна көтөрүгәр кыаҕы биэрәр. Бу самолет сир баайын көрдүүргә, аэрофотосъемкаҕа, санитарнай авиацияҕа туһаныллыа сөп. „Пчелка“ куһаҕан дьүүгнэ-дьылга, күүс уонна түүн да көтөргө аналлаах бары наадалаах оборудованиенан хаачыллыбыт.

Снимокка: Манна итинник „Пчелкалар“ оҥоһуллаллар.

Бу снимокка биһиги оройуоммут бастакы учуутала Семенов Денис Николаевич олорорун көрөҕүт. Кини биһиги оройуоммутугар үөрәх сайдыытыгар үгүс сыратын биэрбит киһи.

Үөрэххэ бары күүспүтүн

Мин үһүс кылааска үөрәнәбин. Манна барыта 12 оҕо үөрәнәриттән икки оҕо үөрәҕәр ситиспәтә. Төрдүө буоламмыт „4“ уонна „5“ сыаналарынан үһүс чиәппәри түмүктәәтибит. Ол иһигәр Рита Васильева туйгуннук үөрәнәр, кылаас санитара. Мин кылааска ыстаарысталыыбын. Сарсыарда әрдә кәлән хас биирдии оҕо дьиәтин үләтин хайдах толорбутун бәрәбиәркәлиибин, дьуһуурунайы үләләтәбин. Переменаҕа ырыа оонньуу тәрийәргә учууталларбар көмөлөһөбүн.

Бу чиәппәргә биһиги оскуолабытыгар остуоруйа, ахсаан, спортивнай, сыныьалаҥ биәчәрдәрә олус бәркә бардылар. Уруһууй, саахымат, дуобат куруһуоктара күн аайы үләлиилләр, онон әлбәххә үөрәннибит. Оттон сорох оҕолор куруһуоккаа сылдьалларын оннугар мәниктәән әбәтәр халтай хааман тахсаллар. Ол түмүгәр Ваня Иванов, Мотя Петрова үөрәхтәригәр ситиһиминә кылааспыт аатын түһән биәрдиләр.

Оҕолоор, сааскы сыныьалаҥы туһалаахтык атааардыбыт, сыныьанныбыт, онон бары күүһү ууран үөрәх дьылын ситиһииләәхтик түмүктүөҕүт!

Валя АЛЕКСЕЕВА,
Эйик начальнай оскуолатын III кылааһын үөрәнәччитә.

Чиэппэр түмүгэ түгү көрдөрдө

Үөрәх дьылын саамай уһун уонна эппиәттәах чиәппәрә түмүктәнән, оҕолор үөрә-көтө сааскы каникулларыгар сыныьаннылар. Ол әрәәри үөрәхтәригәр ситиспәтәх оҕолор ийәлә-рин-аҕаларын үөрдүөхтәәҕәр буолуох хомотоллоругар әрә тиийәлләр.

Биһиги оскуолабытыгар 41 оҕо үөрәнәриттән 5 оҕо үөрәҕәр ситиһиминә, оскуола үрдүнән үөрәх билиитә 37,8 әрә бырыһыаҥҥа тәҥнәстә. Бу иккис чиәппәргә гәҥнәәтәххә 2,1 бырыһыанынан намыһах. Кылаастарынан ыллахха маннык: I кылаас—92,4, II кылаас—84,0, III кылаас—83,3, оттон IV кылаас—88,0 бырыһыаннарынан үөрәхтәрин ситистиләр.

Үөрәх билиитин намыһаҕа, аллара түһүүтә маннык биричиинәләрдәәх дии саныыбын:

Сибилигин да сорох оҕолор үөрәхтәригәр әәл-дәәл, туох да әппиәтинәһә суох сыһыаннаһаллар. Холобур, Толя Сабардахов, Ариян Иванов, Ваня Иванов, о.д.а. үөрәнәәччиләр.

Оттон сорох үөрәнәәччиләр тутта-хапта сылдьыылара, тыллара-өстөрө үөрәх оҕотун бырааблатыгар толору әппиәттәәбәтә үөрәхтәригәр әмиә улахан охсууну аҕалар.

Бу оскуола оҕолоро общественнай малга-салга куһаҕаннык сыһыаннаһаллар, дьон үләтин сыаналаабат буолуулара киһини дьиксиннәрәр.

Үөһәә әтиллибит итәҕәстәри туоратарга төрөппүттәр өттүләриттән сөптөөх ыйыы-кәрдии, оҕолоругар көмөҥ оҥоруу әбәтәр оскуолаҕа үөрәнәр оҕолоро туох итәҕәстәәҕин туһунан учууталлартан ыйыталаһыы суоҕа биир улахан биричиинәнән буолар.

Күһүн талыллыбыт төрөппүт комитета түмсән, ылсан билләр-көстөр үләни ыыпатаҕа, биллән турар, үөрәх билиитигәр әмиә улахан сабыдыаллаах.

Биһиги, учууталлар, өттүбүтүттән хас биирдии төрөппүккә ирдәбилбит мелтөҕө итиәннә нәһилиәнньә киәҥ араҥатыгар утумнаах билиҥҥи көрдөбүлгә әппиәттиир гына сөптөөх өйдөтүү үләни кыайан ыыпатахпыт—бу буолар биһиги биир сүрүн итәҕәспит.

Онон ити итәҕәстәри сыыйа туоратар наадаҕа өйдөтүү үләни ыытыы итиәннә үөрәх дьылын ситиһииләәхтик түмүктәәһин—хас биирдии төрөппүт, общественность ытык иәспит буоларын умнуо суохтаахпыт.

С. ХРИСТОФОРОВ,
Эйик начальнай оскуолатын нуучча тылыгар учуутала.

Редактор Г. М. СЕМЕНОВ.

РЕДАКЦИЯ ААДЫРЫҺА: Саха АССР, Өлөөн бөһүөлэгэ, Октябрьскай уулусса 16 №-рэ. Телефон—51

Өлөөн оройуонуонааҕы типография Тахсар ахсаана 497 Сакаһын №-рэ 27